

ba a freudizmust, mint azt többen teszik. Mint freudista vitatkozni mer a marxizmussal és mint történelmi materialista — vitatkozni a freudizmussal. Arra törekszik, hogy közös igazságokat találjon és nem eredménytelenül.

Neufeld bizonyosan tudja, hogy miért mentette át husz évi távolból, a nemzetiségi kérdés 1917 — tehát világháborúbeli — magyarországi állapotába világitó cikkét. Ezzel történelmi háttérrel adott a Magyarországon kívüli, más nemzetiségi államokba került magyarság mai politikai és szellemi helyzetének. Ez a cikk is attól az ideológiától lekedezett, melyet a modern magyan humanizmus vitt bele 1910 tájékán a maga harcos és nemzetiségi kiegyenlítésre törő politikájába: a Huszadik Században és a Világban.

A csehszlovák köztársaság keretei közé foglalt magyarság nehéz önkeresésében jól esett a kulturpolitikusnak már az első napoktól fogva megállapítani, hogy él valahol a Kárpátalján egy kész és művelt szellemiség, mely kidolgozott európai formákat hozott még a régi magyar világból. Ma is lehetetlen Neufeld Béla visszamentett, ma is élő tanulmányainak kötetét csak tudományos és publicisztikai tartalmuk és értékük szerint itélni meg.

Mihelyt van megfelelő, helytálló elméletünk egy politikailag kisebbségi sorsbajutott nemzetdarab kulturélettanáról, a tudományos elmeforma megkülönböztetett értéket és rangot nyer abban. Egy becses könyvnek a nemzetdarab életmechanikájából való kihozása pedig nemzetélettani értelmet kap.

Fontos dolog tudnunk azt, hogy valahol a csehszlovák-román határ közelében, annak a tájnak hűvös és ritka kultur légkörében egy sokféle és lemért tudású szellem megnyilatkozásait lehet számontartani. Mintha valaki ott fönn a maga külön magánegyetemén katedrájáról adna elő kortörténeti témákról. Ezt teszi eleven könyvében is. *Barta Lajos*

BUN ES BÜNTETÉS címen írja meg *Gartner Pál* idegorvos propagandának szánt tanulmányát*, melyben pillanatfelvételek módjára felvetíti a bűn és büntetés viszonyát a primitív koroktól a mai napig és azt bizonyítja, hogy a bűn felderítésére és a további bűnök megelőzésére egyedül a pszichoanalízis ad megfelelő utmutatást. Az író orvosi szempontból vizsgálja a kérdést, de ez nem jelenti azt, hogy erkölcsi és szociológiai szempontból is ne boncolná a problémát. Az orvosi szempontok itt tényleg arra jók csupán, hogy a bűnöző — beteg — egyéneken át meglássuk a bűnös — beteg — társadalmat is, mely még ma is saját ősi bűnét bünteti az egyénekben, akiket önfegyelmzésük nem tartott vissza a „büntől“ vagy akiknek nem volt hatalmuk arra, hogy bűneiket erényekké kendőzzék át. *Gartner* könyvének filmszerűen lepergő kis fejezetei megdöbbentő tényeket tárnak fel. Elsősorban azt, hogy a mai megtorlás alig emberibb, mint a primitív korok megtorlása, a bűnösnek valahogyan ma is a társadalomból való kitasztás az osztályrésze. Nem is lehet ez másképp a mai civilizáció kettőssége mellett. Ma többet mondunk rosszaknak, mint régen, de nem kevesebb rosszat tesszünk, ami más szóval annyit jelent, hogy ismereteinkkel nem az erkölcsi érzésünk nőtt nagyra, csak a képmutatásunk. Ne lopj! Ne ölj! — ezt parancsolja a társadalmunk első törvénye, de ugyanez a társadalom kihasznál bennünket, vagyis elveszi munkaerőnket s a háborúra kényszerít, tehát életünket is fenyegeti s ebből a ríkitó ellenmondásból következik, hogy a társadalom maga tartja ébren az egyének agresszív ösztöneit. Ha ugyan a bűnözés tényleg valami ősi ösztönből fakad, mint *Gartner* vallja. Szociológiai szemszögből nézve talán maga az önfentartás az ősi ösztön s mivel a tár-

* Novák R. kiadása Budapest, 1936.

szociális fejlődésében nem tudta eltávolítani az önfentartás gátjait, az ősi ösztön kielégítésére szolgált a javak erőszakos elragadása, mely intenzitásában az élet elrablásáig is fajulhatott anélkül, hogy ősi ösztön lenne. Ez a feltételezett ősi ösztön összefügg a determinizmus és a szabadakarat kérdésével s összefügg azzal, hogy jónak születünk-e vagy rossznak s büntetőjogi szempontból összefügg a beszámíthatóság kérdésével is. Minket leginkább a probléma szociológiai része érdekel s ha Gartner, mint orvos a kriminalitást az ösztönök és adottságok eredőjének tekinti, mi elsősorban a szociális adottságok világánál ítéljük meg a kérdést. Ha egy és ugyanazon bűn értékelése a délkörök szerint is változik, minket az analízis felderítő munkája után nem a bűn abszolút ténye érdekel, de sokkal inkább annak a szociális adottságok arányában való csökkenése vagy növekedése.

Garthner pszichoanalitikus uton akarja feltárni a bűn lelki és társadalmi strukturájának mélységeit, abban a meggyőződésben, hogy csak ez a módszer segít a helyes kiderítéshez, a racionális megtorláshoz és a megelőzéshez. Igaz, hogy az erőszak nem szolgálja sem a bizonyosságot, sem a megelőzést. Más kérdés: használ-e a kihallgatásnál mesterségesen megteremtett őszinteség, ha erre a társadalom s annak büntetőorganuma nem őszintén reagálnak? „Adott esetben — aljas anyagi indokokból elkövetett életellenes bűncselekményeknél — megfelelő és ártalmatlan gyógyszer kombinációval: 0.10 centigramm mescaline oldat és 0.20 centigramm coffein bőr alá fecskendezésével és egy evőkanál stramonium oldattal, olyan, a tudatos kritikát kikapcsoló módszer áll rendelkezésünkre, amelyben a vizsgált fél egy óráig hozzáférhető (rapport) állapotban van a kérdezővel és nem képes érdekeinek szolgálatában sem valótlanul mondani.

A pszichoanalitikus módszer mindenestre segíti az oldódást, túlsegit a vádlottat a vallomás nehézségein s ezzel szemben mit tesz a megtorló társadalom? Rábélyegzi a vádlottra a *priusz*-t, mely nemezisként kíséri az életen végig, megfosztja az egyenlőrangú polgárság lehetőségétől, megfosztja az elzártság alatt a nemi élet kielégítésétől s ezáltal olyan agresszív kvalitásokat ébreszt benne, melyek kiszabadulása után ismét a társadalom ellen fognak irányulni, megfosztja a börtön ideje alatt a művelődés, utána a mindennapi kenyér és megbecsülés szociális lehetőségeitől — szóval megteremt egy olyan *circulus vitiosus*-t, melyben a társadalom krónikusan megtermi a bűn feltételeit s az „ősi ösztönre“ hajló egyének a szociális adottságoktól is hajtva újra meg újra bűnbe esnek.

In magnis et voluisse sat' est — és nem szabad kicsinyelni, hogy ezzel a végzetes ellenmondással szemben megértő orvosok javítást követelnek és hogy a javulás feltételét a pontos diagnózisban látják. „A pszichoanalízis úgy határozza meg az egészséges emberi lelket, hogy az én az Erkölcsei-énnel egyet akar és ezzel az akarattal összhangban van az Ösztön-én törekvése“. Örvedetes, hogy a meg nem értő társadalom természetes reakcióképpen, ilyen megértő orvosokat tud már kitermelni. Hallgatni ugyan még nem hallgat rájuk, mert ha a fizikai fertőző betegségek ellen tesz is óvintézkedéseket, az erkölcsi hazugságok fertőzőtét vígan hagyja tenyészni. Gartner Pál azt kívánja, hogy a börtönökben úgy bánjanak a vádlottakkal, mintha gyógyintézetben lennének, egyelőre azonban inkább a „gyógyeletartóztatott“ egyének érezhetik magukat úgy, mintha máris a börtönben ülnének. Messze vagyunk még attól, hogy a bírót a pszichoanalízis szempontjait irányítsák s még inkább fennáll az a veszély, hogy a törvényszéki orvost sodorják el politikai szempontok. Csakugyan szép eredmény lenne az agresszív ösztönöket „átszellemiteni“ olyan síkra, melyen a közösséget szolgálják, de előbb a köznevelést kellene áthallítani az őszinteség formáira. Lehetséges-e ez?... Nem régen egy pedagógiai könyv jelent meg nálunk: *A hazugság, mint peda-*

gógiai probléma. A példák százaival bizonyította, mennyire átszötte életünket a hazugság, de arra a kérdésre: mely esetekben engedhető meg a hazugság? — nem tudott jobb megnyugtatót találni ennél: háboruban és kémiszolgálatban szabad hazudni. Amíg ilyen erkölcstelen kompromisszumok történnek az erkölcs nevében, addig se ereje, se tehetsége nincs komolyan küzdeni a bűn ellen. Annál nagyobb az érdeme azoknak, akik a vádlottak és vádlók megjavítása ügyében egyszerre veszik fel a harcot.

Kemény Gábor

D I S P U T A

A GYERMEKÉVEK SZEXUALITÁSARÓL

A *Korunk* július-augusztusi számában Székely Béla *A gyermekévek szexualitása* című könyvéről Altenau Pál tollából bírálat jelent meg, amelynek rámvonatkozó állításaival szemben helyreigazítással kell élnem. A cikkíró azt állítja, hogy a *Szép Szó*-ban Székely említett könyvéről írt bírálatomban fennakadtam a „szexuálisnak a szociális irányba való tolásán” és rosszalottam, hogy Székely az Oedipus-konfliktust „nem az infantilis szexualitásból vezeti le, hanem egy hatalmi kérdés következményének látja, amely utólag telitődik szexuális tartalommal.” „Még csodálatosabb azonban az — folytatja Altenau — hogy Gyömrői szerint az ösztönenergia szociális energiává válása, elitelés útján történik s ezzel bizonyítékot szolgáltat arra, hogy ha valaki szociális téren a freudizmust tökéletesen véghez akarja vinni, épp úgy reakcióssá lesz, mint a tradicionális pedagógia.”

Az így ezekkel a megállapításokkal olyan kérdéseket érint, amelyek a progresszív gyermekpszichológia általános érdekű problematikáját alkotják. A polgári nevelés alapeszköze a szexuális elfojtás. Kétségtelen azonban ezzel szemben, hogy szociálisan értékes ember csak olyan gyermekből lesz, aki nem fél a saját ösztöneivel szembenézni. A freudizmus egyik alaptétele az ösztönenergia többféle felhasználásának lehetősége. Senki sem kételkedhetik abban, hogy a szociális ember ösztönenergiáit nemcsak direkt kiélésre használja, hanem valamilyen, a szocietas érdekeit szolgáló működésre is. Ehhez persze szintén az szükséges, hogy föllépő ösztönigényeit ne elfojtsa, hanem egészséges módon kielégítse és a többletet, munkára, tudományra, művészetre használja. A szexuális energiának ilyen produktív munkára való felhasználását nevezi Freud „szublimálás“-nak.

Meglepő tehát a cikkemből vett fenti idézet, melynek hiányossága megváltoztatja értelmét és így jogosultnak érzem az egész mondatot újból idézni: „Az ösztönenergia szociálissá válása az ösztön bizonyos — megfelelő körülmények között igen magas — fokon való kiélésének előfeltétele mellett természetesen nem az „elfojtás”, hanem az „elitelés” és a „szublimálás” útján történik. A nevelés tehát nemcsak a szexualitás felszabadításából áll, hanem a szublimálási képesség fejlesztéséből is.”

Az „elitelés” (a freudi „Verurteilung” fordítása) nem jelenti tehát a szexuális ösztönnek, mint olyannak az elitelését, hanem azt a magatartást, amely a szociális embert szociális lelkiismerete révén, (mely szociális lelkiismeret éppen az „elitelni” tudáson alapul) meg fogja óvni pl. attól, hogy embertársát megkárosítsa, noha az ösztöneinek megfelelően. Nem hiszem, hogy ennek az elvnek, mely a freudi fölismerésekből adódik, következetes végigvitele „reakció”-hoz vezetne.

Még rá kell térnem az idézet első részére, mely dióhéjban reprodukálja Székely Bélának az Oedipus-komplexumról tett meghatározását.